

मास्याय सुधा रात्रौ जितेन्द्रियः । प्रभाते विमले गत्वा
मध्याह्ने तु कलाशयम् । ज्ञानं सर्वविधैः कुर्यात् पञ्च-
गव्यजलेन च । शुक्लमात्मस्वरधरः समभ्येत्य गृहं
ततः । पूजयेज्जगतां नाथं लज्जोदयितस्तत्पते" इत्यादि ।
विशोकप्रतीकृतं भविष्योत्तरे "विशोकप्रतीकमुना वक्ष्यामि
ननुजोत्तम ! । यासुषोऽयं नरः शोकं न कदापिदिह
स्मृतेत् । माघे कृष्णतिथेः ज्ञानं पञ्चम्यां शुक्लपक्षतः ।
कृताहारः कथरया दन्तधावनपूर्वकम्" । कथरया, ति-
क्तयन्त्रुजाज्ञेन "उपवासव्रतं कृत्वा ब्रह्मचारी भवेद्भक्तिः ।
ततः प्रातः ससुत्याय कृतज्ञानजपः शुचिः । कृत्वा तु
काञ्चनं पद्ममर्कौऽयमिति पूजयेत् । करवीरेण रक्तेन रक्त-
वस्त्रयुगेन च । यथा विशोकं भुवनं हृदि ते त्वयि जायते ।
तथा विशाकता मे स्वात्तृङ्गकैः प्रतिजन्मनि । एवं स-
म्पूज्य पञ्चान्तु द्विजान् शक्त्या प्रपूजयेत् । सुधात्-
संप्राप्त्य गोमूत्रं ससुत्याय ततः शुचिः । संपूज्य
विमान् दानेन शुद्धपात्रेण संयुतम् । वस्त्रेषाञ्चाद्या
गुरवे सर्वमेतद्विदेद्वेत्" इत्यादि ।

विशोकसंक्रान्तिव्रतं स्कन्दपुराणम् "कृतः परं प्रवक्ष्ये विशोक-
संक्रान्तिस्तथा । अयने विषुवे पुण्ये व्यतीपातो भवेद्दु-
र्वादि । एकभक्तं नरः कुर्यात्तिथेः ज्ञानं नरः कारयेत् ।
काञ्चनं भास्करं कृत्वा यथाविभवशक्तिः । क्षापयेत्पञ्च-
गव्येन गन्धपुष्पैः सुपूजयेत् । वेष्टयेद्भक्तवत्साभ्यां ताम्-
पात्रे निधापयेत्" इत्यादि ।

विशोकप्रतीकृतं भविष्यपुराणम् "विशोकप्रतीकं तद्वत् वक्ष्यामि
ननुजोत्तम ! । यासुषोऽयं नरः शोकं न कदापिदिह स्मृतेत् ।
माघे कृष्णतिथेः, ज्ञातः पञ्चम्यां शुक्लपक्षतः । कृताहारः
कथरया दन्तधावनपूर्वकम् । उपवासव्रतं कृत्वा ब्रह्म-
चारी भवेद्भक्तिः । ततः प्रभाते चोत्थाय कृतज्ञानजपः
शुचिः । कृत्वा तु काञ्चनं पद्ममर्कौऽयमिति पूजयेत् ।
करवीरेण पुष्पैश्च रक्तवस्त्रयुगेन च । यथा विशोकं भुवनं
हृदि ते त्वयि जायते ! सर्वदा । तथा विशोको मे चास्तु तत्पतेः
प्रतिजन्मनि । एवं संपूज्य पञ्चान्तु द्विजान् शक्त्या प्रपूजयेद्
द्विजान् । सुधा संप्राप्त्य गोमूत्रसुत्याय कृतमित्यक्तः ।
कंस्य विप्रं यत्नेन शुद्धपात्रेण संयुतम् । सप्तम्यां
वस्त्रेषु च / ब्राह्मणाय निवेदयेत् । अतश्च लवणं
भुङ्क्ते सप्तम्या नौनसंयुतः । ततः पुराणवचनं
कर्त्तव्यं भूतिप्रियाय । अनेन विविधा सर्वदुःखोत्सप-
रक्षणाः कुर्यात् वायुं पुनर्वाप्य शुक्लपक्षे सप्तमीम् ।

व्रतान्ते कलसं दद्यात् सुयकीर्णमभिव्रतम्" ।
विशुद्धव्रतं भविष्यपुराणम् "एकादश्यां यथोद्दिष्टा विन्दे देवाः प्र-
पूजिताः । प्रजां पञ्चन धनं धान्यं प्रयच्छन्ति महीं
तथा । सूत्रमन्त्रः स्वर्गशास्त्रिभिरुक्तः प्रकीर्तितः ।
पूर्ववत् पद्मपत्रस्यः कर्त्तव्यश्च तिथान्तरः । गन्धपुष्पोप-
हारैश्च यथाशक्ति विधीयते । पूजाऽग्राह्येन ग्राह्येन
कृतापि तु फलप्रदा । आत्मधारामिद्विदं दधिनी-
राक्षसादिकैः । पूर्वोक्तपत्रदो होमः कृतः शालेन चे-
तथा" । एतद्व्रतं वैश्वानरप्रतिपद्व्रतवदप्राख्येयम्" ।
विशुद्धपत्रव्रतं काण्डोत्तरे "रेवतीमनियोगस्तु सितारस्यां यदा
भवेत् । भूतायां वा महासेन ! तदा जातमिदं शुभम् !
महाज्ञानं प्रकर्त्तव्यं नित्यकृत्यादनन्तरम् । चन्द्रशे-
वाङ्गरागन्तु रत्नपूजान् कल्पयेत् । वितपञ्चानि दैवानि
भूषणानि वङ्गन्यपि । चन्द्रमेवं दण्डपुं नैवेद्यां पायस-
कृतम् । श्वेताश्वत्थं चोत्सं शिवाय निनिवेदयेत् ।
अथाष्टमं कुङ्कुमं आचार्याय प्रदापयेत् । अग्न्यङ्गः वा-
नायर्वाणः प्रत्यङ्कुङ्कुमं तथा । राज्याधीं विभते
राज्यं यावदाहृतकञ्जवम् । प्रतापी जभते पुमान्
वायुतुल्यपराक्रमान् । भोगाधीं जभते भोगान् विद्या-
तत्त्वेन याचतान् । यान् यान् कामयते कामान् ता-
ज्ञानं कामानवाप्नुयात् । विशुद्धपत्रमन्त्रं न ब्रामेतेदु-
दाहृतम् । कुशोदकप्राशनं तु रात्रौ जानरुणं ततः" ।
विष्टिव्रतं भविष्यपुराणोत्तरे विष्टिखरूपसङ्ख्या "एवमेवा ससुत्या
विष्टिरिष्टविनाशिनो । तस्माद्वरेण कौन्तेय ! वर्जनीया
कृतायिना । येनोपवासविधिना व्रतेन च युधिष्ठिर ! ।
पूजिता तोषमायति तदेव कथयामि ते । यस्मिन् दिने
भवेद्भूता तस्मिन्नुहति भारत ! । उपवासस्य नियमं कु-
र्व्यादारी नरोऽथ वा । यदि रात्रौ भवेदिष्टरेकभक्तं
दिनहयम् । कार्यकोनोपवासः स्यादिति शौराणिको
विधिः । प्रहरस्योपरि यदा स्यादिष्टिः प्रहरत्रयम् ।
उपवासस्तथा कार्यं एकभक्तमतोऽन्यथा । सर्वविधि-
जन्मज्ञानं सुगन्धामन्त्रैश्च । मद्यान्तङ्गाग्रेऽथ गृहे
ज्ञानं सर्वत्र शस्यते । देवान् पितॄन् समभ्यर्च्य ततो दर्भ-
मयीं शुभाम् । विष्टिं कृत्वा पुष्पपुष्पैर्नैवेद्यादभिरर्च-
येत् । होमन्तु नामभिर्विष्टेः यतमोत्तरं नृप ! ।
मुञ्जीं दत्त्वा विप्राय तिस्रान् पायसगेव च । सततं
कथरं मुक्ता पद्मं ज्ञातं कामतः । कायाऽप्युते !
देवि ! विष्टिरिष्टार्थनाशिनो ! । पूजिताश्च यथाशक्त्या